

Journal iranian political sociology

Vol. 5, No.9, Azar 2022

http://jou.spsiran.ir/article_۱۵۵۸۵۸.html

Prevailing Post-Revolution Views of Contemporary Iranian Architecture in Terms of Modern Innovations: Examination and Analysis

Abstract

With the rise of Iran, Iranian architecture has entered new developments and from the perspective of confrontation with architecture, a dissent and the movement of architecture occur in the form of an identity movement that brings different and new attitudes. Considering the currents of communication with the West before and after the Pahlavi period, as well as the university-oriented and revolutionary attitudes that had valuable identity-seeking insights, most modern theories and designs after the victory of the Islamic Revolution shifted to national and identity values. In most of the proposed approaches, attention was paid to postmodern paradigms along with global developments and even copied from it. Also, a dissent and architectural movement in the period after the victory of the Islamic Revolution occurs in the form of an identity movement that brings different and new attitudes. According to the proposed cases, the purpose of this study is **ینین** New approaches to contemporary Iranian architecture after the revolution from the perspective of modern innovations. To achieve this, the analytical-descriptive method and in particular the content analysis and inferential method have been used. The results of the concepts of inferential analysis show that the attitudes in contemporary architecture after the revolution from the perspective of modern innovations; They can be deduced in three levels of imitation, transitional and conceptual.

Keywords: Contemporary Architecture, Islamic Revolution, Modern Innovation, Transformation of Thought

مکاشفه‌ی نگرش‌های مطرح در معماری معاصر ایران بعد از انقلاب از منظر نوآوری‌های مدرن

مهدی نیکنام^۱

قربان محبوبی^۲

حسن ابراهیمی اصل^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران معماری ایران وارد تحولات جدیدی شده و از منظر رویارویی با معماری یک دگر اندیشی و روند حرکتی معماری تحت قلب جنبشی هویتی رخ می‌دهد که نگرش‌های متفاوت و جدیدی به همراه دارد. با توجه به جریانات فکری ارتباط با غرب در قبل و بعد از دوره پهلوی و همچنین نگرش‌های دانشگاه محور و انقلابی که بینش ارزشمند هویت طلبانه داشتند بیشتر نظریه‌ها و طراحی‌های مدرن بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به سمت توجه به ارزش‌های ملی و هویتی سوق داده شد. در اکثر نگرش‌های مطرح توجه به پارادایم‌های پست مدرن همراه با تحولات جهانی و حتی کپی برداری از آن را نیز به همراه داشت. و همچنین یک دگر اندیشی و روند حرکتی معماری در دوره بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تحت قلب جنبشی هویتی رخ می‌دهد که نگرش‌های متفاوت و جدیدی به همراه دارد. با توجه به موارد مطرحه هدف از این پژوهش تبیین نگرش‌های نوین مطرح در معماری معاصر ایران بعد از انقلاب از منظر نوآوری‌های مدرن می‌باشد. برای رسیدن به این مهم از روش تحلیلی - توصیفی و به طور خاص از روش تحلیل محتوا و استنباطی استفاده شده است. نتایج حاصل از مفاهیم تحلیل استنباطی نشان می‌دهند که نگرش‌های مطرح در معماری معاصر بعد از انقلاب از منظر نوآوری‌های مدرن؛ در سه سطح تقلیدی، انتقالی و مفهومی قابل استنتاج می‌باشند.

واژگان کلیدی: معماری معاصر، انقلاب اسلامی، نوآوری مدرن، تحول اندیشه

^۱ دانشجوی دکتری معماری، گروه هنر و معماری، واحد بین‌المللی جلفا، دانشگاه آزاد اسلامی، جلفا، ایران. Mehdinik@gmail.com (نویسنده مسئول)

^۲ عضو هیئت علمی گروه معماری و شهرسازی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران. Architamah@yahoo.com

^۳ عضو هیئت علمی گروه معماری، واحد بین‌المللی جلفا، دانشگاه آزاد اسلامی، جلفا، ایران. Hassan.ebrahimi@gmail.com

توجه و تغییر رویه نگرش‌های مطرح در معماری و تکنولوژی‌های مدرن در سال ۱۳۵۷ به بعد به شیوه چشم‌گیری رخ می‌دهد که بعضاً نشان از یک تحول و جهانی شدن را در خود با معمارانی که نتیجه تحصیلاتشان را می‌خواهند به منصفه ظهور برسانند می‌باشد. در این نوشتار نگرش‌ها در قالب سیر حرکت جهانی و بررسی آیت‌های نوآورانه در طراحی‌های معماران و قالب سنجی فکری آنان در ببحوجه تغییرات انقلابی می‌باشد. بررسی تحول نوع نگاه معماران به تکنولوژی در صنعت و هنر ساختمان در ایران، با رویکردی فرهنگی-اجتماعی و در قالب بعد نوآورانه می‌باشد. هر چند که در اکثر موارد بدون آگاهی‌های نظری و شناخت دقیق مفاهیم فکری گرایش‌های جهانی، معمار ایرانی رو به تقلیدی کورکورانه و سطحی آورده است. عدم شکل‌گیری یک بنیان اندیشه‌ای منسجم در ذهن معماران حتی موجب می‌شود در برداشت سطحی از آثار جهانی نیز به یک شیوه بسنده نکرده و با اعمال سلیقه‌های شخصی، کثرت‌گرایی و التقاط را دامن بزنند. در این نگرش الزامی در توجه به داشته‌های گذشته دیده نمی‌شود و هم‌سویی با معماری روز جهانی و فردگرایی و خود محوری ملاک قرار می‌گیرد (محمودی، ۱۳۸۷: ۹-۱۰). با توجه به موارد مطرح شده راستای تحلیلی تحقیق به دنبال پیمایش سیر حرکتی معماری بعد از انقلاب و همچنین پرداختن به نگرش‌های مطرح در معماری معاصر ایران بعد انقلاب از منظر نوآوری‌های مدرن و گرایش‌های منطبق بر آن می‌باشد. لذا سوال اصلی پژوهش بدین‌گونه است که؛ تحول و جنبش معماری مدرن بعد از پیروزی انقلاب اسلامی از منظر نوآوری‌های مدرن چگونه می‌باشد؟ لذا فرض تحقیق بر این اساس است که نگرش‌های مطرح بعد از پیروزی انقلاب اسلامی از نگاه نوآورانه مدرن رو به سوی پیشرفت از بعد هویتی دارند. نتایج تحقیق می‌تواند یک بازنگری تاریخی تفسیری از روند و سلسله مراتب حرکتی معماری با دیدگاه نوآوارانه مدرن در معماری ایران بعد از انقلاب اسلامی به ارمغان داشته باشد.

پرسش اصلی تحقیق بدین‌گونه است که؛ نگرش‌های مطرح در معماری معاصر بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به چه صورت و با توجه به چه پارادایم‌هایی پدیدار شدند؟ و در قالب جزئی‌تر دارای چه قالب فکری از نظر نوآوری و مدرنتیته بوده‌اند؟

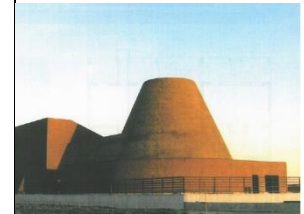
۲-چارچوب نظری پژوهش

۲-۱- معماری معاصر و آرکی تایپ‌ها

واژه کهن الگو یکی از برابر نهاده‌های فارسی واژه مرکب «آرکی تایپ» برگرفته از واژه مرکب «آرکه تیپوس» به معنای لغوی الگویی است که چیزی را از روی آن می‌ساختند. کهن الگو در چند حوزه علمی به کار رفته است و در هریک از آنها معنایی خاص دارد (نیستانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۴). از معماران پیرو سبک مدرن و پذیرنده آرکی تایپ می‌توان فرهاد احمدی و سید هادی میرمیران را نام برد که در اکثر آثار موفق خود از کهن الگوها پیروی می‌کنند.

جدول ۱. توجه به ارکی تایپ‌ها در معماران معاصر بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

تحلیل آثار معماران معاصر بعد از پیروزی انقلاب اسلامی		
نام اثر	معمار معاصر	نوع ارکی تایپ مورد استفاده
مرکز فرهنگی دزفول	فرهاد احمدی ۱۳۶۶	استفاده از ارکی تایپ‌هایی مانند بادگیر و گنبد و قوس و طاق معماری ایرانی اسلامی
مجموعه ورزشی رفسنجان ۱۳۷۳	سید هادی میرمیران	الگوبرداری از معماری یخچال‌های قدیمی منطقه‌ی کرمان- گنبد مخروطی شکل و یک بخش شفاف شامل یک دیوار بلند.

مأخذ: نگارندگان

۲-۲- نگاه فرمیک در معماری معاصر بعد از انقلاب

توجه به فرم کالبدی در معماری معاصر به صورت چشم‌گیری رشد کرده است. از سال‌های ۱۳۶۰ تاکنون گروهی از معماران در تلاش برای احیا و ترویج فرهنگ و ارزش‌های اسلامی از فرم‌ها، اشکال و تزئینات به کار رفته در معماری اسلامی ایران چون گنبد و قوس، مقرنس و کاربندی که با فنون جدید ساخت و مصالحی چون آهن و بتون اجرا شده‌اند، در طرح بسیاری از بناها تقلید می‌کنند. فرم، محتوای بصری معماری در اولین برخورد است که می‌تواند بیان‌کننده یک مفهوم باشد. در حقیقت ایده ذهن معمار بین فرم و محتوا، وحدت ایجاد می‌کند. فرم، بیان‌کننده شخصیت و نشانه‌ی هویت معماری است و معماری بدون ماهیت، معنای خاصی ندارد (طایفه و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۳-۸۸). فرم در معماری، جسم و صورت آن است. از نگاه «لوکوربوزیه» آنچه در طراحی مهم است، طراحی فرمی است که بتواند حامی مفهوم و پیامی باشد و خواسته‌های کارکردی خود را نیز با ذات خود تطبیق دهد. در نظر او حتی می‌تواند عملکرد از فرم تبعیت کند (اچ بیکر، ۱۳۸۶: ۱۸). دسته‌ای از این ابنیه مانند حرم امام خمینی (۱۳۶۸) و مسجد دانشگاه صنعتی شریف (۱۳۷۸) تقلیدی کامل از الگوها و اشکال رایج و مرسوم در معماری اسلامی ایران محسوب می‌شوند. در گونه‌ای دیگر از بناها مانند موزه و کتابخانه اسلامی در مشهد و مسجد الغدیر در تهران با استفاده از مصالح خاصی چون آجر، کاشی و کاربرد عناصر تزئینی همچون قوس‌های جناغی، مقرنس، کاربندی و کتیبه‌هایی از آیات قران به احیا روحیه اسلامی در بناها به گونه‌ای مدرن انتظام یافته است. آنچه در این بناها جالب توجه است تقلید صرفاً شکلی از فرم‌های تاریخی معماری ایران است که ضمن به حداقل رساندن ارتباط فرم با عواملی چون سازه و محیط شهری پیرامون فرم را به پوسته‌ای جهت تبلیغ و ترویج فرهنگ و ارزش‌های اسلامی تنزل داده است. دیگر

آنکه انفصال زمانی و مکانی اشکال و فرم‌های بکار رفته در این گونه بناها از دیگر بناهای هم‌عصر خود قابل توجه می‌باشد. بازآفرینی اثر معماری بدون توجه به محیط و روح دوره و به صرف تقلید به منزله‌ی رکود هنری و فقدان خلاقیت است که طبیعتاً جایگاهی معتبر در معماری معاصر ایران به دست نمی‌آورد (دهباشی، ۱۳۸۵). فرم در معماری معاصر زمانی ارزش پیدا می‌کند که حاوی پیامی جدید در خلق و آفرینش باشد. اتو واگنر در سال ۱۸۹۵ در باره فرم می‌گوید که فرم‌های جدید ریشه در ساختار جدید، مصالح جدید، وظایف و اندیشه‌های جدید انسان دارند. بر این اساس، تنها نقطه خروج برای آفرینش هنری ما باید زندگی مدرن باشد (اچ بیکر، ۱۳۸۶: ۲۱۸).

۲-۳- معماری مدرن و اقتباسی

مکتب مدرنیسم نافذترین جریان معماری غربی است که از ابتدای عصر پهلوی تاکنون در معماری معاصر ایران رواج داشته است. معماری مدرن پس از انقلاب در رابطه با گرایش‌های اقتصادی امکانات اجرایی و ضوابط و مقررات ساختمان‌سازی شکل گرفت و ساختمان‌هایی کارآمد و منطبق با شرایط روز متاثر از آن به وجود آمدند. این ساختمان‌ها ضمن تبعیت از اصول بنیادین معماری مدرن غرب همچون عملکردگرایی و رعایت سادگی با کاربرد فراوان شیشه در سطوح خارجی ساختمان و استفاده از مصالح متنوع رنگین از بناهای مدرن ماقبل خود متمایز می‌شوند. در این رابطه به اداره‌ی مخابرات در یوسف‌آباد، بنای کتابخانه‌ی ملی (۱۳۷۴) و همچنین بسیاری از بناهای تجاری و اداری در تهران مانند فروشگاه‌های زنجیره‌ای شهروند می‌توان اشاره کرد.

۲-۴- معماری تلفیقی یا التقاطی

چنانچه عناصر وام‌گیری شده در درون نظام فکری وام‌گیرنده حل و استحاله شوند، به گونه‌ای که شالوده اصلی نظام وام‌گیر، دست‌خوش تغییر ساختار جدی نشود، هنرها، اعم از ادبیات، موسیقی، تجسمی، نمایشی و معماری از جریان‌های فکری و اعتقادی رایج در جوامع تأثیر می‌پذیرند و آنها را با ارزش‌های زیباشناختی می‌آمیزند و به نمایش می‌گذارند. وقتی مقوله تلفیق و التقاط در ساحت فکری یک جامعه جای خود را باز کند، ناگزیر انعکاس این ویژگی‌ها در هنر آن جامعه نیز خودنمایی می‌کند. به عبارتی «هر هنری فرزند زمان خویش است و مادر احساس‌های ماست» (Kandinsky, 2012). به طور کلی از سال‌های دهه ۱۳۲۰ تا کنون می‌توان نوعی دیدگاه نوستالوژیک به معماری گذشته را، به صورت الهام فرمی یا برداشت و ادراک مفهومی از معماری گذشته، در آثار تعدادی از معماران معاصر ایران یافت (شایان و معمار دزفولی، ۱۳۹۳). آنچه در این دوران به اسم «معماری خودی» شکل گرفت چیزی نبود مگر معماری مدرن مثله شده با گرایش به بوم‌گرایی. با توجه به اینکه معماری معاصر ایران چند پارادایم و نگرش را در خود می‌بیند لذا نگرش‌های جدید معماری معاصر از آغاز انقلاب اسلامی در حوزه نوآوری‌های مدرن به چند رکن می‌باشد که در ادامه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

۳- روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر منطبق بر رجوع به منابع و مآخذ حاوی نگرش‌ها و نظرات مطرح معماری معاصر ایران با مرور ادبیات تحلیلی موضوع می‌باشد که می‌توان راهبرد متفاوتی را در برخورد با تبیین رویکردها و آثار معماری معاصر مشاهده و بازتعریف کند. نگرش تحلیلی تحقیق در قالب مکانیزم پژوهشی گونه‌های معاصر و زوم تحلیلی تحقیق در پی ارکان نوآورانه در طرح و نگرش این دوره از معماری بوده است که به صورت تطبیقی و با بررسی و تحلیل نمونه‌های مطرح و بارز آن دوره بیان می‌گردد.

۴- یافته‌ها :

۴-۱- نگرش بازتعریف عین به عین از تفکر و نگرش معماری گذشته

در این نگاه، سنت به مثابه‌ی حفظ یا بازسازی آنچه موجود است، متبلور می‌شود و در این برخورد، رابطه‌ای صرفاً مصرفی با تاریخ معماری برقرار شده و پیشرفتی حاصل نمی‌شود (افشار نادری، ۱۳۷۹: ۴-۱۲). این نحوه‌ی برخورد، عمدتاً از خلاقیت که وجه عمده و سازنده‌ی معماری است، فاصله می‌گیرد. این تفکر که به نوعی نوستالژی معماری گذشته را یادآور می‌شود، در فواصلی از دوره‌ی معماری معاصر که با نگاهی عقل‌گرایانه و شهود کامل - نه با تعصب و تقلید کورکورانه - صورت پذیرفته، توانست با مخاطب عام خود ارتباط برقرار کند؛ اما نتوانست پس از مدتی تحت تاثیر شرایط معماری معاصر به یک پدیده‌ی مولف مبدل گردد و صرفاً به یک پدیده‌ی مقلد از گذشته تغییر مسیر داد.

۴-۲- بهره‌گیری از الگوها و تیپولوژی‌های تاریخی در قالبی جدید

در این نگرش، هر الگو به متن و محیطی خاص وابسته است و برداشتن یک الگو یا فرم از محیطی و قرار دادن آن در محیط جدید می‌تواند به نوعی ابداع و خلاقیت محسوب شود. از دیدگاه این نگرش، در معماری ایرانی، ترکیب و تکثیر اشکال و پیچیدگی آن‌ها را داریم، اما می‌توان به اصول و مبانی و الگوهای دست‌یافت که در معماری حضور دائم داشته و با صورت‌های گوناگون و تکامل یافته در هر دوره‌ی تاریخی، خود را نشان می‌دهند. این الگوهای معماری گذشته، بعضاً در معماری امروز با تغییر کارکرد و شکل همراه هستند و چون هویتی مستقل از زمان می‌یابند، امکان تداوم بیشتری در ذات آنها نهفته است (طلیسچی و انصاری، ۱۳۸۱: ۶-۱۱). در این نگاه، چگونگی حضور الگوها و تیپولوژی‌های گذشته و نحوه‌ی انتقال و روند بهره‌گیری دوباره‌ی آن در معماری امروز همواره مورد بحث و اختلاف نظر بوده است. «فرم‌ها از کجا می‌آیند و خاستگاه آنها چیست؟» (میرمیران، ۱۳۷۷).

با تأمل در این نگرش می‌توان چنین استنباط کرد که: اگرچه اثر در فرآیند شکل‌گیری به معماری گذشته ارجاع داده شده و کانسپت و الگویی را از نگرش به معماری گذشته در مسیر خلاقیت قرار می‌دهد، آنچه این الگو را شکل داده، مسیری متفاوت از تولید این الگوست که به اثر انتقال می‌یابد؛ به گونه‌ای که الگو در گذشته شکل گرفته و به نظر می‌رسد که در فرآیند شکل‌گیری و برای بهره‌گیری از آن، شناختی بیشتر از وجه ظاهری و

کالبدی آن لازم است، و صرفاً بر اساس نگاه عملکردگرایانه و کارکردگرایانه در پاسخ‌گویی به محیط معماری امروز، نباید از معماری گذشته و حضور الگوهای آن بهره گرفت. در این نگرش، روح و هدف استفاده از این الگو و مفاهیم نهفته در پی آن، که خاستگاه سنت و مفاهیم ارزشمند معماری گذشته است، مدنظر قرار نمی‌گیرد و تنها به اصول و ظواهر کالبدی آن نگریسته می‌شود و الگو در ساخت دوباره، در درون دچار تغییرات بنیادی و بعضاً کارکردی می‌شود (همان).

۳-۴- رجوع به مفاهیم و مضامین معماری گذشته

برخی از اهل نظر گفته‌اند که معماری گذشته و امروز ایران نسبتی با هم ندارند؛ لیکن گروهی از معماران معاصر کوشیده‌اند تا از میراث معماری گذشته در آثار خود بهره برند (خاقان‌پور و همکاران، ۱۳۹۶). در این نگرش، «تاریخ، نقطه‌ی شروع فرآیندی است که هدفش افزودن ارزش‌های جدید به معماری است. این روش که به خلاقیت نزدیکتر است، رابطه‌ی مصرفی را با فرهنگ و تاریخ، تبدیل به رابطه‌ی تولیدی می‌کند و به تاریخ اجازه می‌دهد وظیفه‌ی اصلی خود را انجام دهد: «تاریخی کردن دستاوردهای گذشته.» (افشار نادری، ۱۳۷۹: ۴-۱۲).

در یک نگاه، مفاهیم بنیادی معماری ایران (درون‌گرایی، شفافیت، تداوم، تعادل و سلسله مراتب و غیره) و مضامین، اسطوره‌ها و ادبیات در نگاهی دیگر، دستمایه‌ی خلاقیت فکری در فرآیند شکل‌گیری اثر معماری قرار می‌گیرد. در این بینش، رجوع به مفاهیم و مضامین معماری گذشته، نگاهی عمیق‌تر به معماری پیشینه و تاریخی است و بنابراین، این حضور در مقامی والاتر نسبت به رویکردهای قبلی (رویکرد شکلی و کالبدی) قرار می‌گیرد؛ چرا که مفاهیم و ارزش‌های معماری ایران، خصوصیات فراتر از مکان و زمان دارند. بسیاری از این اصول (درون‌گرایی، شفافیت و تداوم و غیره) در معماری‌های دوره‌های مختلف متعلق به سبک‌های متفاوت، قابل شناسایی می‌باشند و حضور آنها در معماری دوره‌های قبل و تداوم و استمرار آنها نشان از ارزش‌های آنها دارد؛ اصولی که در زمره‌ی ویژگی‌های متمایزکننده‌ی یک معماری نیز می‌باشند.

در بررسی این رویکرد، دو نکته قابل ذکر است: نخست اینکه، در این رویکرد، خالق اثر متوجه وجه عمیق‌تری از معماری گذشته است و نگاه او به مقوله‌ی معماری و به تبع آن، معماری گذشته نیز از همین موضوع صورت می‌گیرد. دوم اینکه، اصول و مفاهیم و بنیان‌های معماری در معماری گذشته، لزوماً مختص به این معماری نیستند و آنها را می‌توان اصولی از معماری، نه معماری گذشته دانست. به عبارت دیگر، این اصول در فرآیند طراحی به نحوی پالایش می‌شوند که با عبور از مسیر ذهن خلاق، جلوه و نمود خاصی در کالبد اثر می‌یابند. این مفاهیم، در خدمت تفکر خلاق معمار، طرح‌مایه‌ها و ساختارهای فضایی را شکل می‌دهند که بیان‌کننده‌ی حضور معماری ایرانی در اثر معاصر است. تداوم و استمرار معماری ایرانی را می‌توان در اندیشه و طرح‌مایه‌ی طرح - لیده‌های ساختار دهنده‌ی طرح - جست و جو کرد، که در هر مرحله و دوره‌ی زمانی، ارزش‌های جدیدی برای تألیف یک معماری با هویت ایرانی به ارزش‌های گذشته‌ی آن افزوده شده است. خالق اثر با پالایش این اصول و مضامین درونی معماری و فرهنگ گذشته، اثر معاصر را در یک فرآیند تولیدی با دستاوردهای تاریخی گذشته قرار می‌دهد و حضور کالبدی و نمود مادی که معمار از معماری گذشته

برمی‌گزینند، حضوری کم‌رنگ، و بهره‌گیری از معنا و مفهوم جلوه‌ای بیشتر می‌یابد. در این رویکرد، هدف خلق اثر معماری است که با گذشته یک رابطه‌ی تولیدی برقرار کند و نه یک رابطه‌ی مصرفی. در این تفکر، طراح در جست و جوی معماری و خلق اثری است که جوهره و ذات شکل دهنده‌ی آن، تداعی کننده‌ی مفاهیم و مضامین پنهان و نهفته در متن اثر در معماری گذشته باشد. این نگرش در معماری «تا حدی نظیر ادبیات است؛ اثری جدید و بدیع ممکن است از بازنویسی یک موضوع قدیمی‌تر به وجود آید.» (همان).

جدول ۲. نگرش‌های مطرح در منظر نوآوری‌های مدرن بعد از انقلاب در معماری معاصر ایران

نوع نگرش‌های مطرح	تفکر معماری	پیامدهای جدید در نگرش مطرح شده
نگرش باز تعریف عین به عین از تفکر و نگرش معماری گذشته	نوعی الگوبرداری از عناصر و ظواهر معماری گذشته و تقلیدی صرفاً شکلی از فرم‌های تاریخی معماری ایران (افشار نادری، ۱۳۷۹)	فرم را به پوسته‌ای برای نوعی نگاه نوستالژیک به معماری گذشته و ترویج فرهنگ و ارزش‌های اسلامی
بهره‌گیری از الگوها و تیپولوژی‌های تاریخی در قالبی جدید	در این نگاه، چگونگی حضور الگوها و تیپولوژی‌های گذشته و نحوه‌ی انتقال و روند بهره‌گیری دوباره‌ی آن در معماری امروز همواره مورد بحث و اختلاف نظر بوده است (میرمیران، ۱۳۷۷)	تنها به اصول و ظواهر کالبدی معماری پر ارزش گذشته در قالب موتیف‌ها و عناصر معماری نگریسته می‌شود
رجوع به مفاهیم و مضامین معماری گذشته	این اصول در فرآیند طراحی به نحوی پالایش می‌شوند که با عبور از مسیر ذهن خلاق، جلوه و نمود خاصی در کالبد اثر می‌یابند (افشار نادری، ۱۳۷۹)	در این رویکرد، هدف خلق اثر معماری است که با گذشته یک رابطه‌ی تولیدی برقرار کند و نه یک رابطه‌ی مصرفی.

مأخذ: نگارندگان

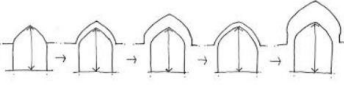
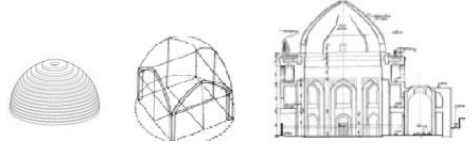
جدول ۳. نگرش‌های فرمیک مطرح در بعد نوآوری‌های مدرن

نگرش‌های تحلیلی فرمیک	مصادق و نمونه	چگونگی بهره‌گیری	طرح
باز تعریف عین به عین	سازمان حج و زیارت تهران	استفاده از کهن الگوها در قالب ملموس گذشته در قالب تقلید	
بهره‌گیری از الگوهای تاریخی در قالب جدید	دانشکده فنی و مهندسی بین‌المللی قزوین	توجه به موتیف‌ها و عناصر معماری در مثابه انتقال	
معماری مفهومی با مضامین پیشین	کتابخانه ملی ایران	توجه به مضامین	

مأخذ: نگارندگان

ماهانده علمی (مقاله علمی-پژوهشی) جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال پنجم، شماره نهم، آذر ۱۴۰۱

جدول ۴. معانی و کارکرد نگرش‌های عناصر استفاده شده در فضاهای فرهنگی

معانی و کارکرد	شکل و هندسه	نگرش‌های نوآوارانه مدرن		
موتیف‌های معماری سنتی در کارکرد عینی	 	<table border="1"> <tr> <td>معماری تقلیدی و اقتباسی</td> <td>عناصر استفاده</td> </tr> </table>	معماری تقلیدی و اقتباسی	عناصر استفاده
معماری تقلیدی و اقتباسی	عناصر استفاده			

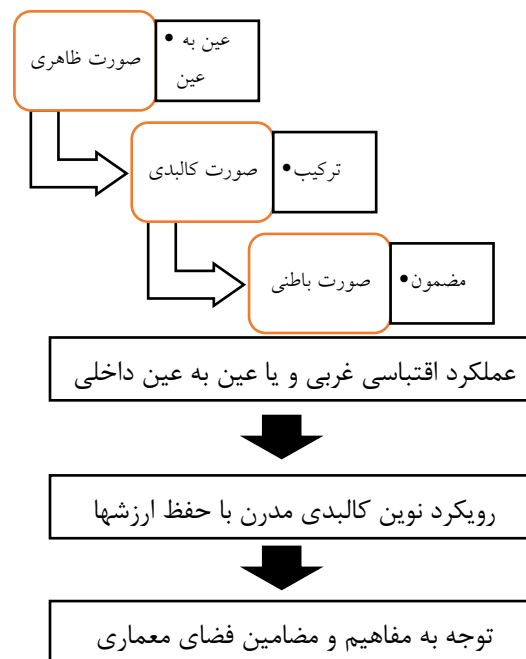
موتیف‌های معماری سنتی در کارکرد انتقال و ارکی تایپ			معماری انتقالی و ترکیبی	شده
تداعی معماری گذشته در قالب مفاهیم و خوانش اتفاق می‌افتد			معماری مفهومی و هویتی	
نگرش مطرح نوین که پیامدهای مهم جهانی به همراه داشت نگرش برخاسته از مضامین و مفاهیم گذشته است. نگرش‌های مفهومی به دنبال مفاهیم و پیروی از هویت معماری گذشته می‌باشند و همانطور که در موارد مطروحه ذکر شد تداعی کننده‌ی مفاهیم و مضامین پنهان و نهفته در متن اثر در معماری گذشته می‌باشد.				

مأخذ: نگارندگان

۴-۴- نگرش‌های مطرح در معماری معاصر ایران بعد از انقلاب از منظر نوآوری‌های مدرن

با استناد به آنچه تا به اینجا در حوزه نقد و واکاوی مورد بررسی قرار گرفت، نگرش‌های مطرح معماری معاصر بیشتر در قالب فرمی بیان شده‌اند و کارکردهای فرمی نگاه معماران معاصر را در ترغیب و استفاده از عناصر هویتی برانگیخته است. قالب فکری با نگاه اولیه تقلیدی در بیشتر بناهای اولیه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی مشهود بوده و رفته رفته در نگاه کالبدی و صورت انتقالی و ترکیبی ظهور پیدا می‌کند. همچنان که قبلاً ذکر شد قالب‌های کالبدی از جنبه‌های نوآورانه می‌توان به آثار مرحوم سید هادی میرمیران اشاره کرد که به احیاء هویتی در این زمینه با استفاده از کهن الگوها و ارکی تایپ‌های معماری سنتی می‌پردازد و در این گام چنان پیش می‌رود که در نهایت در اواخر عمر وی بیشتر کارهایش سبک مفهومی و هویتی بیشتری به خود می‌گیرند. فرهاد احمدی نیز از جمله معماری بوده که رواج معماری با استفاده صورت‌های انتقالی را پیش رو داشته است.

آنچه از متون تحقیق برآیند شده می‌شود این است که؛ با وقوع انقلاب اسلامی، معماری معاصر ایران با نقطه عطفی از بروز جنبه‌های هویتی و فرهنگی و بازبینی و برگشت‌پذیری معماری گذشته را به همراه دارد. بررسی رویکردها و گرایش‌های معماری معاصر و بر طبق نتایج به دست آمده از روند تحلیل در تحقیق حاضر شامل سه حوزه صورت اقتباسی، کالبدی و انتقالی، و صورت باطنی و مفهومی می‌باشد که وجوه مشترک و قابل‌اتکایی را از تفکرات و محصول معماری معاصر ایران بعد از انقلاب را نمایش می‌دهد و البته شایان ذکر است که در این بین آثار نیز وجود دارند که جنبه التقاطی داشته و بعضاً رویکرد غرب‌گرایی دارند که حجم این آثار بعد از پیروزی انقلاب اسلامی محدود می‌شود و بیشتر کارکردهای هویتی و برگشت به معماری گذشته شعار ملموس این دوره می‌باشد.

شکل ۲. دیاگرام سیر حرکتی معماری نوآوران مدرن بعد از انقلاب از بالا به پایین.
مأخذ: نگارندگان

-جمع بندی و نتیجه گیری

معماری معاصر ایران که ریشه عمیقی در معماری گذشته دارد، با تحولات گسترده جهانی، ناشی از دستاوردهای دنیای امروز و آرمان‌های جهانی که به سرعت متعلق به تمام بشریت می‌شود همراه است. بشر امروزی اولویت سنت را به دلیل قیود و محدودیت‌هایش در هم شکسته و توانسته با آزادی و هم‌انگیز و شادمانه‌ای قدم به دنیای امروز بگذارد. همانگونه که در گونه‌های مختلف آثار معماری بررسی شد استفاده از کهن الگوهای گذشته در قالب ترکیبی با معماری مدرن در معماری معاصر بعد از انقلاب رنگ و بوی تازه‌ای داشته و هرچه این روند سیر به جلو دارد بیشتر به معانی و مفاهیم هویتی معطوف می‌گردد و معماری حال و هوای مضامین و سخن نهفته و جاذبه‌ای می‌گیرد و بستر ارزشمند معماری ایرانی بیشتر نمود پیدا می‌کند. نگاه خوش‌بینانه طراحی از سیر حرکتی رو به جلو نشان از دوری از معماری التقاطی و اقتباسی قبل از انقلاب اسلامی دارد و گویای یک تحول بر مسند تحول فرهنگی و ملی در باور معماری خفته دوره‌های قبل دارد.

منابع

- ابراهیمی، سمیه، (۱۳۸۹)، معماری و شهرسازی ایران در دوران گذار، *نشریه‌ی هویت شهر*، ۴(۶).
- افشار نادری، کامران، (۱۳۷۹)، تکنیک‌های خلاقیت، *مجله معماری*، ۹، ۴-۱۲.
- اچ بیکر، جفری، (۱۳۸۶)، لوکوربوزیه، *تجزیه و تحلیل فرم*. ترجمه رضا افهمی. تهران: سبحان نور.
- حبیبی، محسن، (۱۳۸۵)، *شرح جریان‌های فکری معماری و شهرسازی در ایران معاصر*، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی
- خاقان پور شاهرضایی، ریحانه؛ خوئی، حمیدرضا (۱۳۹۶)، نسبت امروز و گذشته در آثاری از معماری مسکونی معاصر تهران، *نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی*، ۲۲ (۱)، ۸۹-۱۰۴.
- دهباشی، مزین (۱۳۸۵)، بررسی فرم و مفهوم آن در معماری معاصر ایران، *نشریه آبادی*، ۵۲.
- رضازاده، راضیه، (۱۳۸۳)، بررسی نقش معماری در تداعی معانی و انتقال مفاهیم، *نشریه‌ی هنرهای زیبا*، ۱۸، ۳۷-۳۸.
- شایان، حمیدرضا؛ معمار دزفولی، سجاد (۱۳۹۳)، بررسی تطبیقی رویکردهای معماری معاصر ایران بازناسی نظریه در آثار سه نسل از معماران، *نقش جهان*، ۴(۲)، ۱-۱۰.
- طایفه، احسان؛ حجت، عیسی؛ انصاری، حمیدرضا (۱۳۹۴)، تعریف و تدوین دستگاه واکاوی فرم معماری مبتنی بر تحلیل و بازاندیشی دستگاه نقد، *دو فصلنامه معماری ایرانی*، ۸، ۷۳-۸۸.
- طلیسیچی، غلامرضا؛ انصاری، حمیدرضا (۱۳۸۱)، معماری معاصر ایران، گرایش‌ها و چالش‌ها، *معماری و شهرسازی*، ۶۸-۶۹، ۶-۱۱.
- محمودی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، جهانی شدن و معماری معاصر ایران، *مجله معماری و شهرسازی*، ۸۸ و ۸۹.
- میرمیران، سیده‌ادی (۱۳۸۵)، رویکردی جدید در معماری معاصر ایران، *معماری و شهرسازی*، ۸۴، ۱۲-۱۶.
- مهدوی نژاد، محمد جواد. خبیری، محمد علی و عسکری مقدم، رضا (۱۳۸۹). *تجدید حیات گرایي و معماری معاصر ایران در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی*، *مجله شهر ایرانی اسلامی*.

نیستانی، جواد؛ حاتمیان، محمدجعفر؛ موسوی کوهپر، سید مهدی و حاتم، غالمعلی (۱۳۹۱) تحلیل چگونگی استمرار معماری چهارطاقی از دوره ساسانی به اسالمی در ایران با تکیه بر روش نقد کهن الگویی. *جامعه‌شناسی تاریخی*، ۴(۲)، ۱۷۳-۱۹۱.

Kandinsky, Wassily. (2012). *Concerning the Spiritual in Art. New York*: Courier Dover Publications.